

YAZILI BASINDA “DİN ADAMI” KİMLİĞİNİN TEMSİLİ

*İbrahim YENEN**

ÖZET

Bu çalışma, din adamı kimliğinin yazılı basında yer alan haberlerde nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla 24 ulusal gazetede yayınlanan 213 haber tespit edilmiştir. Bu haberler, iletişim çalışmalarında sıklıkla kullanılan söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ancak bu makalede içerik çözümlemesi yöntemi değil “alımlama çözümlemesi” yöntemi kullanılmıştır. Bu sebeple çalışma kapsamında Van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesinde kullanmayı tercih ettiği “semantik yapı analizi” benimsenmiştir. Bu yöntemin uygulanmasıyla 213 haber metni dikkate alınarak “din adamı” kimliğinin yazılı basında nasıl temsil edildiği/algılandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Gazete, Din adamı, kimlik, temsil

THE REPRESENTATION OF IDENTITY OF RELIGIOUS MAN IN THE PRINTED MEDIA

ABSTRACT

This study aims to explore how the identity of the religious man is represented in the press news. For this purpose 213 news that is issued in the 24 national newspaper is determined. This news were used as discourse analysis that is used communication studies. But in this article the reception analysis is used instead of discourse analysis. Fort his reason the scope of work Van dijk’s prefer to use critical discourse analysis of the semnatic structure analysis was adopted. Using this method, considering 213 news stories tried to establish how the identity of religious man is represented in the media.

Key Words: Newspaper, religious man, identity, representation

Giriş

Dinin toplumsal uzayda oluşturduğu dikey ve yatay tabakalaşmanın en önemli taşıyıcılarından birisi aşkın bilgiye sahip olduğuna inanılan öznelerdir. Bu kişiler sahip oldukları dinsel bilgi birikimin niteliği dolayısıyla müntesipler tarafından manevi hiyerarşi anlamında farklı bir pozisyonla konumlandırılmışlardır. Bu konumlandırmanın merkezi, sahip olunan varlığın değeri iken zamanla onu taşıyan varlığın değerine doğru evrilmiştir. Dolayısıyla tecrübelerle benimsenen bu tutumsal olgu, sadece dinsel alanın sınırlarıyla çevrenememiş hayatın bütün alanlarında yaygınlaşmıştır. Din bilimleri bağlamında dini hayatın ilk dönemlerinde toplumsal hayatın seyrini belirleme karakterine sahip insan tipleriyle karşılaşmaktayız. Ki bunlar “şefler ve örnek insanlar”,

* Yrd. Doç. Dr. Karabük Ü. Ed. Fak. Sosyoloji Böl. El-mek: yenenibrahim@gmail.com

“rahipler” ve “peygamberler” şeklinde üç kategoride değerlendirilebilir. (Mensching, 1994: 236) Bu üçlü tasnif içerisinde rahip ismiyle özdeşleştirilen dini grup şef, örnek insan ve peygamber karakterlerinde farklılık göstermektedir. Mesela dini bir kişilik olarak “peygamber”, geleneksel bir kaynaktan beslenmeme ve Tanrısal karizmatik bir kimlikle diğer dini kişiliklerden ayrılmaktadır. (Wach, 1995: 420) Hatta peygamber ve rahipler arasındaki ilişki örtük bir diyalektikle tanımlanmaktadır. (Mensching, 1994: 225) Zira din kurucusunda görülen “kendinden karizma” olgusuna dinin kurumsal devam ettiricileri olarak ortaya çıkan din adamlarında rastlanmamaktadır. Çünkü din adamları sınıfının doğal üyeleri, kendilerine atfedilen esrarlı bir gücün yani kutsallığın bazı semboller üzerinden devam ettiricileridir. Bu anlamlı semboller ise gizli bir dinsel bilimin yapısal bir kurum içerisinde sürdürülmesiyle açığa çıkmaktadır. (Mensching, 1994: 240) Neticede tek Tanrılı dinlerin kurucu liderlerinden sonra ortaya çıkmaya başlayan ve müesses bir dini kurumsal kimliğin oluşmasına sebep olan din adamlarından bahsetmek mümkündür. Ki kurumsal bir kimlik kazanan bu kişiler, sosyal tabakalaşma içerisinde sınıfsal bir statü kazanmaya doğru bir yönelim göstermişlerdir. Dolayısıyla farklı dinlere göre değişkenlik gösteren sınırları keskin hatlarla çizilemese de varlığının şüphe kabul etmediği bir “din adamı” sınıftan bahsetmek mümkün hale gelmektedir. Bu dini sınıfsal statünün aynı zamanda kurumsal bir hiyerarşi içerisinde örgütlenme sistemi de geliştirdiği de görülmektedir. Bundan dolayı dini hayatın farklı unsurlarından biri olan dini kişilikler sosyal tabakalaşma açısından bağlamına göre dikey veya yatay bir kurumsal kimlikle değerlendirilebilmektedir. Neticede dinlerin çeşitliliğiyle farklılık gösteren din adamları sınıfı, oluşturdukları kurumsal yapı sayesinde varlık alanlarını genişletmiş ve sağlamlaştırmış bir görüntü sergilemektedirler. Ancak bu sınıfsal ve kurumsal statü, belirtildiği üzere farklı dinlere göre değişkenlik arz etmektedir. Bu değişkenliğin belirleyici sebebi dinin içinde hayat bulduğu toplumsal hayatla kurduğu ilişkinin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki din siyasal ve toplumsal hayatın belirleyici öğelerinden biri ise söz konusu toplumun sosyal organizasyonu içerisinde din temsilcilerinin de bu yapıda belirleyici bir statü kazanmış olmaları beklenir. Aynı şekilde din toplumsal hayat merkezinin dışında bir alanla sınırlandırılırsa din temsilcilerinin sosyal mevkisinin ona göre şekillenmesi gerekliliği ortaya çıkar. Dolayısıyla toplumsal bir sınıf olarak din adamlarının konumu din-toplum ilişkilerinin organizasyonuna bağlı görünmektedir. Bundan dolayı, herhangi bir dinin temsilcisi statüsünü kazanan “din adamı” sınıfının tanımlanması kültürel değişkenlerle mümkün olabilmektedir. Çünkü Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet dininde din adamları, kimlik ve statü itibarıyla birbirlerinden oldukça farklılıklara sahip görünmektedir. Örneğin Hıristiyanlık dininde din adamları belirli bir dönemde ortaya koydukları siyasal ve sosyal etkinler sebebiyle “müstakil” bir sınıfsal kimlik kazanmışlardır. Zira sınıfsal kimliğin kurumsal yapısı olan “Kilise” gündelik hayatın bütün alanlarında yegâne belirleyici güç konumunu elde etmiştir. Fakat din adamlarının bu sosyal dikey statüsü, toplumsal hayatın sınıfsal örgütlenmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü toplumsal organizma zaten diyalektik bir yapı üzerinden inşa edilmiştir ve bu yapı içerisinde her öznenin bir sınıfı bulunmaktadır. Netice itibarıyla sınıfsal bir temele dayansın veya dayanmasın dinin toplumsal temsilcileri olarak “din adamı” kavramı, kendisinden bahsedilen dinin içsel dinamikleri dikkate alınarak yeniden tanımlanması gereken bir kavram olarak karşımızda durmaktadır.

Sonuç olarak bu hususlar dikkate alınarak makale içerisinde sıklıkla kullanılacak “din adamı” kavramı, İslamiyet dininin tarihsel çerçevesinde (özelde Türk toplumu) tanımlanacaktır.

İslam Dini Açısından “Din Adamı” Kavramının Tarihsel Analizi

Din adamı kavramının pratik güncel kullanımının yansımalarını değerlendirebilmek için öncelikle söz konusu kavramın toplumsal tarihine kısaca göz atmak gerekecektir. İslam dini literatüründe din işleri ile meşgul olan kimselerin ayrıcalıklı bir statüye sahip olmadıklarını vurgulamak amacıyla “din adamı” sınıfının yokluğu sıklıkla ifade edilmiş olsa da reel-teolojik yapılanmanın bu şekilde teşekkül etmediği görülmektedir. Klasik dönem Osmanlı toplumunda

ilmiye sınıfından beslenen dini bürokrasinin temel aktörleri (kadı, naib, subaşı, müftü vb.), dinsel alanın dışında sosyal ve ekonomik alanlarda da siyasal merkez politikalarının uygulayıcısı konumunda idiler. (Okumuş, 2005: 109) Bu şekliyle kamusal işlerde de etkin bir şekilde yetki sahibi olan dini aktörler, idari görev sorumluluk sahibi kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu durum, Osmanlı siyasal yapılanması içerisinde kısaca “ulema” olarak adlandırılan dini kişilikleri din adamı kategorisinde değerlendirmeye imkân vermemektedir. Çünkü klasik Osmanlı devlet örgütlenmesinde dini olanla olmayan belirgin hatlarla ayrılmamıştır. Din ve dünya alanlarının birbirinden ayrılmamasında temel etken ise devlet işlerinin sürekliliğine yapılan vurgudur. Dolayısıyla “ulema”nın görev tanımı da, süreklilik arz etmesi gereken siyasal paradigmaya sağladıkları katkılarla ortaya çıkmaktadır. Bu katkılar ise ulema’nın devlet işlerini dini anlamda “meşrulaştırması” ile gerçekleşmektedir. Yönetimsel unsurların dini gerekçelerle temellendirilmesine önem atfeden siyasal bir düzende ise dini kişiliklerin ayrıcalıklı bir statü kazanmaları kaçınılmaz görülmektedir. (Okumuş, 2005: 112)

Ancak devletin siyasal, sosyal ve ekonomik uzanımlarının işlerliğiyle doğrudan veya dolaylı yollarla sağlanan bu itibarın, sistemin aksamaya başlamasından da etkilenmemesi mümkün görünmemektedir. Nitekim klasik Osmanlı dönemi siyasal ve ekonomik yapılanmasının tarihsel yeterliliğini yitirmeye başlamasıyla kendisini her alanda hissettiren sorgulamalar gündeme gelmiştir. 18. Yüzyıl başlarıyla tarihlenen yapısal manevraların merkezinde yer alan ilmi-dini özneler, farklı sebeplerle geçirdiği dönüşümler dolayısıyla bu arayış çabalarının karşısında pozisyon almış veya almak zorunda bırakılmıştır. Çünkü varlığını dayatan yenilenme ihtiyacının kurumsal transferlerle gerçekleşmeyeceği çeşitli tecrübeler sonucu anlaşılmıştır. Haliyle “zamanın gerisinde kalmama” çabalarının seyri, egemen zihniyet kodlarının değiştirilmesine yönelmiştir. Ancak sahip olunması arzu edilen bu yeni siyasal ve kültürel kodların şifreleri ise toplumsal mirasın yapısıyla farklılık göstermektedir. Dolayısıyla geri kazanılmak istenilen kendinden menkul ve kendine yeterli geçmişin toplumu kuşatan bütün alanlarındaki meşruiyet kaynağı olarak işlev gören dinsel referansların etkinliği değişmeye başlamıştır. Özetlemeye çalıştığımız üç yüz yıllık transformasyon çabalarında dinin bireysel temsilcileri ve toplumsal uzanımları bu değişim taleplerinin genellikle karşısında yer alarak ortaya çıkmış görünmektedir. Fakat özellikle Tanzimat sonrası dönemi ilmi-dini temsilciler, devletin ve kendilerinin bekasını sağlayacak formülün başlatılan köklü değişikliklerin yaygınlaştırılması ve tamamlanmasında görmeye başlamışlardır. (Cihan, 2004: 273)

Toplumsal pratikler veya kültürel algılamalar ile tesis edilen bu önkabul, köklü devlet geleneğinin yapılanmasında üçüncü reformasyonu dönemini oluşturan Cumhuriyet’in ilan edildiği yıllar ve sonrasında sabit bir gerçeklik olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Kaldı bu dönemde benimsenen çağdaş medeniyet seviyesine erişme hayali, keskin bir zihinsel dönüşümü gerektiriyordu. Bu dönüşümün motor gücü ise meşruiyetini kaybettiğine inanılan tarihsel ve kültürel değerlerden değil yeni bir hamle için gerekli olduğuna inanılan bilimsel olgulara dayanıyordu. Bunların başında ise din ve devlet ilişkilerinin birbirinden ayrılması yer almakta idi. Çünkü dönemin egemen önderleri çağcıl düzenden uzak kalmamak için daha önce gerçekleştirilen siyasal ve kültürel ilerleme hamlelerinin akamete uğramasının en önemli nedenini, din-devlet ilişkilerinin düzensizliğinde görüyorlardı. Böylece Türk modernleşmesinin bu evresini oluşturan Türk aydınlanma zihniyetini oluşturma arayışlarında dini konunun yeniden belirlenmesine ihtiyaç duyulmakta idi. Çünkü bu yerel aydınlanma teşebbüsünün fikrî temelleri Batının bilim ve tecrübe birikimine dayanmaktaydı. Bu birikimin dini algı boyutu ise bilimsel pozitivizmin hayatın her alana uygulanması sonucu şekillenmişti. Yani Batı’nın kendi tarihsel serüveni içerisinde Rönesans, reform ve aydınlanma gibi kavramsal dönemlendirmelerin hedefi dini sınıfların (Kilise) etkinlik alanlarını sınırlamaya yönelikti. Zira kilise, başta devlet olmak üzere sosyal, siyasal ve kültürel hayatın temel dinamikleri üzerinde etkin bir güce sahipti. Sonuçta Batı kendi tekâmül sürecini Kilise’yi devre dışı bırakan bir formülle tamamladı ve bu sürecin sonunda başta insan hak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/2 Spring 2012

ve hürriyetleri olmak üzere önemli ekonomik ve bilimsel gelişmeleri gerçekleştirebildi. Bu gerçekleştirilmiş tarihsel başarının anahtar kavramı ise din-devlet ilişkilerinin yeniden ve farklı bir şekilde düzenlenmesi olarak benimsendi. Hayatın her alanında başarılı bu süreç aynı zamanda “modernleşme/çağdaşlaşma/Batılılaşma” kavramlarıyla imgeleştirilerek ulaşılmaya gereken temel seviye olarak belirlendi. Çağdaşlaşmanın Türkiye seyrinin başat fraksiyonları ise Batılı tarihsel sürecin takip edilmesiyle bu sürecin sonunda ulaşılan istendik seviyeye gelineceğini benimsemişlerdi. Ve bu çağdaşlaşma/modernleşme/Batılılaşma hamlesinin Türkiye yorumununun belirgin özelliği ise Batı’da olduğu gibi din ve temsilcileri din adamlarının siyasal, sosyal ve kültürel alanlardaki etkinliği sınırlamak yönünde gelişti. Konunun çözüme kavuşturulması gereken nokta ise din-devlet ilişkilerinin niteliği oldu. Saltanatın kaldırılması, halifeliğin ilgası ve Diyanet İşleri Reisliğinin tesisi gibi bazı köklü reform örnekleri bu ilişkinin niteliğini ortaya çıkarmaya başlamıştı. Ancak 1937 yılından itibaren Türk modernleşmesinin din-devlet ilişkilerinde laikliği resmi bir kimlik olarak sahiplenmesi bu ilişkinin içeriğini sorunsallaştırdı. Çünkü laik bir devlet örgütlenmesi içerisinde resmi bir din kurumunun yer alması laikliğin ne’liği tartışmalarını gündeme getirmiştir. Ancak bu tartışmalar, bütün tarafların kendi tezlerinin ikna ediciliğinden ziyade “Türk tecrübesi” açıklamasıyla genel bir kabul görme eğilimi göstermiştir.

Neticede din-devlet ilişkileri çerçevesinde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren benimsenen yeni politikalar gereğince “din bürokrasisi” yeniden organize edilmiştir. (Dursun, 1992: 175) Bu yeniden düzenleme iki önemli ayrıntıyı içermektedir. Birincisi, geçmişte toplumsal ve siyasal hayatın genelinde söz sahibi olan dini kişilikler şimdi sınırları tanımlanmış bir “alan”la devlet bürokrasisine dâhil edilmiştir. (Kara, 2008: 52-61) Din bürokrasisinin düzenlenmiş bu yeni şekli “Diyanet İşleri Reisliği” ismiyle teessüs ettikten sonra “Diyanet İşleri Başkanlığı” olarak varlık alanını devam ettirmektedir. (Gözaydın, 2009: 69) İkincisi ise teşekkür eden bu yeni dini bürokrasisi kendisini besleyecek geleneksel eğitim tabanından ayrıştırılmıştır. Yeni bir zihniyetle şekillendirilen bu yeni din bürokrasisi devamlılığını sağlamak amacıyla “İmam-Hatip Mektepleri”nin açılmasına karar verilmişse de bu mektepler öğrenci yetersizliği sebebiyle 1930 yılında kapatılmıştır. Ancak 1949 yılında tekrar “İmam-Hatip Kursları” ismiyle öğrenim faaliyetlerine başlamış ve bu kurslar zaman içerisinde “İmam-Hatip Okulları”ndan “İmam-Hatip Lisesi”ne dönüştürülmüştür. (Çakır vd., 2004: 57-64) Dolayısıyla ilköğretim ve yükseköğretim seviyesinde din eğitimi sürecini tamamlayan bir öğrenci Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışmak için yeterli dini bilimsel birikime sahip kabul edilmektedir. Din bürokrasisini bu şekilde örgütlenmesi dini kişiliklerin “din adamı” adı altında sınıfsal olarak tanımlanmasını da engellemiş görünmektedir. Çünkü bu haliyle din işleri ile ilgili herhangi bir kimse bürokrasi düzeneği içerisinde tanımlanmaktadır Dolayısıyla bürokratik örgütlenmede farklılaşan unsur ise resmi “görev”lerle belirginleşmektedir. Bu sebeple din bürokrasisinin insan unsuru da “din görevlisi” sıfatı ile tanımlanabilmektedir. Sonuç olarak geleneksel dini jargon içerisinde kutsal ve sınıfsal anlamda bir ayrıcalığa pirim vermemek amacıyla kullanılması uygun görülmemeyen “din adamı” kavramı, aynı amaçla fakat farklı bir zihniyetle “din görevlisi” kavramıyla karşılanmaya çalışılmıştır.

Bu kavramsal çerçeve neticesinde “din adamı” kavramı, makale içerisinde Cumhuriyet dönemi din bürokrasisi içerisinde yer alan resmi bir meslek grubunu tanımlamak amacıyla kullanılacaktır. Sonuç olarak makale içerisinde “din adamı” olarak tanımlanan kavram, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan “din görevlisi”ne atıfla tanımlanacaktır. Ve bu din görevlisi mesleği veya grubu toplumsal hayatın farklı alanlarda ortaya koyduğu değişik davranış kalıplarıyla bir kimlik inşa edilmesine sebep olmuştur. Oluşan bu kimliğin temel içeriğinin, din görevlisinin toplumsal fonksiyonlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. (Buyrukçu, 1995: 339) Ancak bu kimlik, sadece toplumsal işlevin tezahürleri ile sınırlı kalmamış sosyal, ekonomik ve ideolojik yüklemelerle de inşa edilmiştir. Sonuçta içsel ve dışsal sebeplerle oluşturulan adamı kimliği, farklı sosyal ve kültürel ürünlerin kullandığı bir unsur olarak da karşımızda durmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/2 Spring 2012*

Bu sebeple din adamı kimliğinin temsil edildiği farklı kültürel örüntülere kısaca bir göz atmak faydalı olacaktır.

Edebi Metin ve Sanatsal Ürünlerde Dini Kimliğinin Sunumu

Siyasal ve toplumsal değişim çabalarının belirleyici gücü olmaktan uzak hatta karşısında konumlandığını belirttiğimiz dini aktörlerin temsiliyeti kültürel ürünlerin temel malzemesi olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle II. Meşruyet döneminden itibaren ortaya çıkmaya başlayan edebi eserlerin içeriğine göz atıldığında dini alanın suistimal ve taassuba açık özellikleri samimi din anlayışının karşısında değerlendirilmiştir. Edebi metinlerde rastlanan gerçek din algısı ve temsilcilerinin nadir görüntülerine karşın çarpık dini zihniyet yorumu ve aktarıcılarının çoğunlukta olması dikkat çekmektedir. (Ceyhan, 2007: 137-146) Tarihsel sürecin devamında özellikle Milli Mücadele dönemi içerikli romanlarda da din ve din adamlarına karşı geliştirilen yaklaşımın izleri görülmektedir. Hatta bu dönem romanlarında gözlemlenen yaklaşım tarzı “tamamen olumsuz yaklaşım”, “hem olumlu hem olumsuz yaklaşım”, “olumlu yaklaşım” şeklinde üç grupta incelenmiştir. (Gülendam, 2002: 303) Edebi eserlerde görülen olumsuz din ve din adamı yaklaşımı sadece Kurtuluş savaşı dönemi eserlerinde yer almamaktadır. Zira farklı dönemsel ve ideolojik tesirlerden kaynaklanan bakış açılarıyla ortaya çıkan edebi metinlerde de benzer yaklaşımlar görülebilmektedir. (Uslucan: 101-128)

Edebi metinlerin yanı sıra son on yıllarda önemli gelişmeler gösteren kitle araçlarında da din adamı karakterleriyle ilgili değerlendirmeler görülmektedir. Ne var ki k televizyon ve sinema gibi yaygın kitle iletişim araçlarında karşımıza çıkan dini karakter figürleri de genel kültürel ve edebi ürünlerdeki örneklerinden bir farklılık arz etmemektedir. Önemli bir kitle iletişim aracı olarak televizyonda yer alan din adamı temsillerinin aynı şekilde genellikle olumlanmayan bir tarzda ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. (Turan: 295) Yaygın kitle iletişim araçlarından bir diğer önemli unsuru sinema da ise tablonun farklılaşmadığı görülmektedir. Türk sinema tarihi dönemselleştirmeleri dikkate alındığında din adamı olgusu “dışlanmış”, “daraltılmış” ve “kabullenilmiş” halinde üç farklı durum ortaya çıkmıştır. (Yenen, 2011:114-137) Televizyon ve sinema gibi görüntülü medya araçlarında belirginleşen bu genel değerlendirmelerden sonra medyanın yazılı temsilcisi gazetelerde ortaya çıkan duruma göz atmak gerekecektir.

Yazılı Basında Din Adamı Kimliğinin Temsili

Çalışmamızın bu bölümünü Türkiye’de yayınlanan günlük gazetelerde yer alan din adamı ile ilgili haberlerin nitel ve nicel değerlendirmesi oluşturacaktır. Makalenin amacı kapsamında öncelikle 01.01.2011-31.03.2011 tarihleri arasında Türkiye’de günlük yayınlanan 24 ulusal gazetenin taraması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu gazetelerin araştırmaya dâhil edilen tarihleri kapsayan bütün sayılarında din adamına ilişkin tüm haberler incelenmiştir. Yukarıda ifade edilmiş olmasına rağmen şu hususun tekrar hatırlatılması gerekebilir. Gazetelerde yer alan din adamı ile ilgili haberlerdeki din adamı kavramı, “Diyadin İşleri Başkanlığı” çalışanlarını kapsamaktadır. Elde edilen veriler iletişim sosyoloji araştırmalarının önemli bir unsuru olan söylem çözümlemesi yöntemi açısından değerlendirilecektir. Ancak bu çözümleme bir “metin çözümlemesi”ni değil, “algı çözümlemesi”ni amaçlamaktadır. Şöyle ki bu çalışma Türkiye’de din adamı kimliğinin yazılı basında nasıl temsil edildiğini yani algılandığını göstermeyi hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle nicel veriler değerlendirilecek daha sonra nitel verilere çözümleme yoluna gidilmeden başvurulacaktır.

Gündelik hayatta kullanılan pratik dilden hareketle metnin sosyo-politik, psikolojik ve kültürel niteliklerini çözümlemeyi amaçlayan söylem çözümlemesi farklı kuramsal bakış açılarıyla işlerlik kazanmıştır. (Güngör, 2011: 207) Çalışmamız çerçevesinde söylem çözümlemesinin bu farklı yaklaşımlarından Van Dijk’e ait “eleştirel söylem çözümlemesi”nin “semantik yapı analizi” yöntemi tercih edilecektir. Zira Dijk’e göre söylem çözümlemesinin iki temel unsuru vardır.

Turkish Studies

Birincisi “semantik yapı analizi”, ikincisi ise “bilişsel yapı çözümlemesi”dir. (Güngör, 2011: 214-215) Semantik yapı analizinde öncelikle haber metnin ne ile ilgili olduğu ve ne söylediği önem kazanmaktadır. Semantik yapı analizi yönteminde haberin başlığı önemli bir unsur olduğundan makale açısından kullanışlı görünmektedir. Çünkü bu çalışma, din adamı kimliğinin temsili amacını haber başlıklarının algılanması üzerinden temellendirmeyi öncelemektedir. Aynı zamanda genel anlamda eleştirel söylem çözümlemesinin temel kuramı, bir haber metninin sadece metinsel ve yapısal açıdan incelenmemesi aynı zamanda söz konusu haberin üretim ve anlamlandırma süreçlerini açıklamaya dayanmaktadır. (Ülkü, 2004: 374) Böylece toplumsal bağlamdan ayrı düşünülemez söylem bağımsız bir yapıya sahip değildir. Çünkü söylem, iletişimin temelini oluşturan sosyal eylemin düşünsel, siyasal ve ekonomik alanların girintili etkileşimlerinden meydana gelmektedir. Dolayısıyla söylem çözümlemesinin merkezini oluşturan haber metinleri gerçek olaylardan kaynaklanmakla birlikte çeşitli evrelerden geçerek oluşturulmuş “kurgu”sal bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. (Güngör, 2011: 214) Haber bu kurgusal yapısı, algılamının seçiciliği açısından dikkat gerektiren bir durum arz etmektedir. Çünkü algılamının ve kimliğin temsilini gerçekleştiren, “olgu”nun kendisi değil “kurgu”su olabilmektedir.

Şimdi makalenin nicel sonuçlarına göz atabiliriz. Öncelikle taranan 24 gazete içerisinde din adamı ile ilgili yayınlanan haber sayısı 213 olarak tespit edilmiştir. Bu haberlerin yayın dağılımına (Tablo 1) bakıldığında ise ilk beş sırada Yeni Akit, Milli Gazete, Habertürk, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri yer almaktadır. Tablo 1’e bakıldığında din adamı ile ilgili haberlerin yer aldığı gazetelerin niteliği de önem kazanmaktadır. Şöyle ki din adamı ile ilgili en fazla haber yayınlanan ilk 5 gazetenin dördünün “muhafazakâr” eğilimli gazeteler olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim bu durum günlük yayın yapan gazetelerin niteliksel eğilim sınıflandırmasını gerektirmektedir. Şöyle ki akademik alanlarda gerçekleştirilen yazılı basın çalışmalarında Türk gazeteleri genelde üç temel başlıkta sınıflandırılmaktadır. Bunlar, “merkez medya”, “muhafazakâr medya” ve “sol medya” şeklinde belirtilmektedir. (Burada bizim kullanmayı tercih ettiğimiz “sol” medya kavramı, aslında siyasal ve zihinsel tutumdan daha çok “merkez”de ve “muhafazakâr” eğilimleri olmayan gazeteleri tanımlamaktadır.) Her ne kadar bu tasnif sistemi bütün ayrıntıları kapsayacak özellikleri içermeyen bir görüntü arz etse de çalışmamız içerisinde genel itibarıyla tercih edilecektir. Çünkü farklı toplumsal süreçlerin bir uzantısı olarak her hangi bir gazeteyi tam anlamıyla bir düşüncel bir konumla sınırlamak sosyal gerçekliğin doğasına uygun görünmemektedir. Zira merkez medya kapsamında değerlendirilebilecek bir gazete aynı zamanda muhafazakâr veya sol eğilimlere sahip olabilmektedir. Çünkü siyasal-ekonomik ve sosyo-kültürel bir alanın girift uzanımlarını bünyesinde barındıran herhangi bir yazılı medya temsilcisinin sadece bir düşüncel mecra ile kendisini konumlandırması gerçekçi görünmemektedir. Neticede bu ayrımın bir sonucu olarak çalışmamız kapsamında incelenen 24 gazete aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir.

Merkez medya: Habertürk, Akşam, Hürriyet, Star, Vatan, Milliyet, Sabah, Posta, Bugün, Güneş, Takvim, Sözcü

Muhafazakâr Medya: Yeni Akit, Milli Gazete, Yeni Şafak, Zaman, Türkiye, Yeni Asya, Yeniçağ, Ortadoğu

Sol Medya: Cumhuriyet, Radikal, Taraf, Birgün

Yazılı basında yer alan din adamları ile ilgili haberlerin dağılımında dikkat edilmesi gereken bir durum da gazetelerin net satış rakamlarıdır. Çalışma amacıyla gazetelerin taranmaya başlandığı 01 Ocak-09 Ocak 2011 tarihleri arasında gerçekleşen satış rakamları şu sıralamayla oluşmuştur: Zaman, Posta, Hürriyet, Sabah, Habertürk, Sözcü, Milliyet, Akşam, Star, Türkiye, Vatan, Yeni Şafak, Takvim, Güneş, Bugün, Radikal, Yeniçağ, Cumhuriyet, Milli Gazete, Yeni Akit, Taraf, Yeni Asya, Ortadoğu, Birgün (www.medyatava.net/tiraj.asp erişim tarihi: 10.03.2012)

Bu bilgiler neticesinde Tablo 1’e yeniden göz atıldığında din adamı ile ilgili yayınlanan haberlerin ilk beş sıralamasında bulunan gazetelerin dördünün muhafazakâr medya içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu durum aynı zamanda yayınlanan toplam haber sayılarının % 43.14’üne

karşılık gelmektedir. Dolayısıyla din adamları ile ilgili yayınlanan toplam haberlerin yarı oranına yakını muhafazakâr medya olarak tanımlanan gazetelerde yer almaktadır. Ancak günlük satış rakamları açısından bakıldığında bu dört gazetenin sadece birinin en çok satılan beş gazete arasında yer aldığı diğer üç gazetenin de orta sıralarda hatta sonlara doğru sıralandığı görülmektedir. Din adamı haberlerinin en çok satan beş gazetede yer alma oranı ise %26.65 olarak gerçekleşmiştir. Son olarak din adamı haberlerinin gazetelerin sınıflandırılmasına göre dağılımı ise muhafazakâr medya (51.02), merkez medya (38.32) ve sol medya (10.66) şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1: Din Adamı İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Gazeteler

Sıra	GAZETE	HABER	%	Sıra	GAZETE	HABER	%
1	Yeni akit	30	14.08	13	Sabah	6	2.8
2	Milli gazete	25	11.7	14	Yeni asya	6	2.8
3	Habertürk	21	9.85	15	Radikal	5	2.3
4	Yeni şafak	21	9.85	16	Posta	4	1.8
5	Zaman	16	7.51	17	Taraf	4	1.8
6	Cumhuriyet	11	5.16	18	Birgün	3	1.4
7	Akşam	10	4.69	19	Yeniçağ	3	1.4
8	Hürriyet	10	4.69	20	Bugün	2	0.9
9	Star	9	4.2	21	Güneş	1	0.4
10	Vatan	9	4.2	22	Ortaoğu	1	0.4
11	Milliyet	7	3.28	23	Sözcü	1	0.4
12	Türkiye	7	3.28	24	Takvim	1	0.4
TOPLAM						213	%100

Çalışmamız süresinde din adamı kavramının en dar anlamıyla Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan farklı seviyelerdeki resmi din görevlileri olarak tanımladığı belirtilmişti. Bu farklı görevleri elde verilen veriler ışığında “Diyanet İşleri Başkanı”, “İmam”, “sendika-dernek görevlisi” ve “müftü” şeklinde dört ayrı kategoride toplamak mümkün görünmektedir. Bu tabloda ortaya çıkan sonuca göre Başkan, din adamı ile ilgili yayınlanan haberlerin yarısını kapsayacak şekilde temel kişi konumundadır. Dini kişiliklerin sosyal-kültürel hayatta temsilcisi pozisyonunda değerlendirilebilecek imam-müezzinler ise haber konusunda ikinci sırada yer almaktadırlar. Dolayısıyla Başkan’ın bürokratik merkezi statüsünün avantajı düşünüldüğünde haberlere konu olan temel dini aktörün “imam”lar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Meslek Gruplarına Göre Haber Sayıları

Sıra	Konu	Haber	%
1.	Diyanet İşleri Başkanı	104	48.59
2.	İmam-Müezzin	73	34.11
3.	Sendika-Dernek	26	12.14
4.	Müftü	10	4.67
TOPLAM		213	%100

a. Diyanet İşleri Başkanı

Bu şekliyle din adamı haber sayılarının dağılımı çerçevesinde en çok konu olan kişinin Diyanet İşleri Başkanı, en az haber konusunun da müftüler olduğunu görülmektedir. Tabii bu bariz oransal dağılım farkı bazı açılardan açıklanabilir. Zira Diyanet İşleri Başkanı’nın din bürokrasinin en tepesindeki isim olması ve Başkanlığı ilgilendiren faaliyetlerin Başkan aracılığıyla kamuoyuna iletilmesi sebebiyle kamusal görünürlüğünün fazla olmasını anlaşılır kılmaktadır. Şöyle ki Tablo

Turkish Studies

3’de görülen Başkan ile ilgili haberlerin içeriğine göz atıldığında tamamına yakınının dinin toplumsal hayatla kesiştiği noktalar olduğu ortaya çıkmaktadır. Diyanet İşleri Başkanı’nın haber içeriklerinde yer aldığı konu dağılımına bakıldığında “basın toplantısı”, “hac kurası”, “Orhan Çeker olayı”, “mevlit kandili mesajı” ve “Suriye müftüsü ziyareti” gibi güncel dini gelişmelerin yoğunluğu (%48.59) dikkat çekmektedir. Başkan haberlerinin en fazla yayınlanan konusu gerçekleştirilen basın toplantısıdır. Diyanet İşleri Başkanı söz konusu toplantıda merkezi ezan sisteminden islamofobia’ya endişeli modernlik kavramından Kürtçe vaaz meselesine kadar geniş bir dini sosyal hayatı kuşatan sorulara cevaplandırmış ve bu cevaplar 15 farklı gazetede 8 farklı tematik vurguyla haber metnine dönüşmüştür. Basın toplantısıyla ilgili yayınlanan haberlerin yarısının “endişeli modernlik” kavramı ve Kürtçe vaaz” konularında yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. (bkz. EK-1) Başkan ile ilgili yayınlanan haberlerin dikkat çeken ikincisi ise Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Orhan Çeker’in dönemin gündemi ile ilgili olarak “Dekolte giyersen, bu çirkinliklerle karşılaşman sürpriz olmaz.” Sözlerine verdiği cevap oluşturmaktadır. Konuyla ilgili haberlerin içeriğine bakıldığında kılık-kıyafetin taciz veya tecavüz olaylarına mazeret olamayacağını vurgulandığı anlaşılmaktadır. Bu iki haberin dışında din adamı olarak Diyanet İşleri Başkanı’nın bireysel kimlik özelliklerinin dışında (sakal bırakması haberi hariç) genellikle rutin ve gündeme ait çok farklı konularla gündeme geldiği görülmektedir.

Tablo 3: Diyanet İşleri Başkanı ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Haber	%
1.	Basın Toplantısı	15	14.42
2.	Hac Kurası	12	11.53
3.	“Orhan Çeker” Olayı	11	10.57
4.	Suriye Müftüsü Ziyareti	7	6.73
5.	Mevlit Kandili Mesajı	6	5.76
6.	Sevgililer Günü	5	4.80
7.	Alevilik	5	4.80
8.	Hadis Dersleri	4	3.84
9.	Başbakan Ziyareti	4	3.84
10.	Kadın	4	3.84
11.	Çin Heyeti	3	2.88
12.	Sendika Ziyareti	3	2.88
13.	Balkan Müftüleri Toplantısı	3	2.88
14.	İl Müftüleri Semineri	3	2.88
15.	Yazarlar Okulu Dersi	3	2.88
16.	Erbakan’ın Ölümü	2	1.92
17.	Tüsiad’a Cevap	2	1.92
18.	Japonya Tsunami Olayı	2	1.92
19.	Magazin	2	1.92
20.	Başbakanlıkta Kabul	1	0.96
21.	Akademik Yarışma Jüri üyesi	1	0.96
22.	Röportaj	1	0.96
23.	AB Heyeti Ziyareti	1	0.96
24.	Dinî özgürlükler	1	0.96
25.	Ahlak	1	0.96
26.	Başkanın Sakalı	1	0.96
27.	Huzurevi Ziyareti	1	0.96
TOPLAM		104	%

b. İmam-Müezzin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/2 Spring 2012

Din adamı meslek grubunun sosyal görünürlüğü en fazla olan “imam”lar, habere konu olma açısından Diyanet İşleri Başkanı’ndan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Dini bürokratik yapılanma içerisinde taşra görevlileri olarak tanımlanan imam kimliğinin, 6 temel başlıkla haber konusu anlaşılmaktadır. Bu konular, “Aile İmamlığı”, “Olumlu Özellik/Yaklaşım”, “Olumsuz Özellik/Yaklaşım”, “Nötr Durum/Yorumsuz”, “İmamlık Sınavı” ve “Soruşturma” şeklinde sıralanabilir.

Tablo 4: İmam ve Müezzin ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Haber	%
1.	Aile İmamlığı	22	30.13
2.	Olumlu Özellik/Yaklaşım	21	28.76
3.	Olumsuz Özellik/Yaklaşım	15	20.54
4.	Nötr Durum/Yorumsuz	6	8.21
5.	İmamlık Sınavı	5	6.84
6.	Soruşturma	4	5.47
TOPLAM		73	%100

“Aile hekimliği”nden mülhem ile imamlığı konusunun, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yürüttüğü “Din Hizmetleri Gelişim Projesi”nin farklı değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Zira bu durum Diyanet İşleri Başkanlığı’nın resmi internet sitesinde 10.03.2011 tarihinde “Basın Açıklaması” başlığıyla duyurulmuştur. (www.diyane.gov.tr erişim tarihi: 11.03.2012) Öncelikle kamuoyuna aktarıldığı şekilde gerçekliğe sahip olmadığı belirtilen ve haber metinlerinin kurgusal boyutunu örnekleyen aile imamlığı konusunun haber özelliklerini incelemek gerekmektedir. Söz konusu haber, 9 gazete haberinde olgusal içerikle yorumsuz olarak yer alırken, 6 gazete haberinde olumlu 6 gazete haberinde ise olumsuz ifadelerle yayınlanmıştır. Fakat konunun yayınlandığı şekillerden farklı bir boyuta sahip olduğu açıklanmasına rağmen konuya yorumsuz, olumlu ve olumsuz yaklaşım sergileyen gazetelerin ilerleyen günlerde bu açıklamaya yer vermemeleri (bir gazete hariç) dikkat çekmektedir.

Tablo 5: Aile İmamlığı ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	'Aile imamlığı' dönemi	Yeni şafak	10.03.2011
2.	“Aile İmamlığı” dönemi başlıyor	Yeni şafak	10.03.2011
3.	Aile imamlığı geliyor	Yeni şafak	16.01.2011
4.	Diyanetten Aile Açılımı	Yeni akit	16.01.2011
5.	'Aile imamlığı' projesi imamla halkı bütünleştirecek	Yeni akit	11.03.2011
6.	'Aile İmamlığı' başladı	Posta	10.03.2011
7.	Aile İmamlığı dönemi başladı	Posta	15.01.2011
8.	'AKP'nin Diyanet Oyunu	Cumhuriyet	11.03.2011
9.	Aile İmamlığı uygulaması başlatıldı	Cumhuriyet	10.03.2011
10.	Mahallenin imamı da artık aileden biri	Zaman	09.03.2011
11.	Aile İmamlığı Projesi, din adamıyla halkı bütünleştirecek	Zaman	11.03.2011
12.	Alkışlanacak Proje	Milli gazete	15.01.2011
13.	Aile imamlığına destek	Milli gazete	11.03.2011
14.	'Aile İmamlığı' Adana'da başladı	Milliyet	10.03.2011
15.	Diyanet: Aile imamlığı projemiz yok	Milliyet	11.03.2011
16.	Ailemizin imamı!	Birgün	16.01.2011
17.	Aile imamı değil verimli imam	Birgün	12.03.2011

Turkish Studies

18	Tık tık, aile imamınız geldi	Vatan	10.03.2011
19	Aile hekiminden sonra aile imamı da geliyor.	Vatan	16.01.2011
20	Aile imamları işbaşında	Akşam	16.01.2011
21	Artık her ailenin bir imamı olacak	Güneş	10.03.2011
22	'Ailenizin İmamı' ziyaretlere başladı	Radikal	10.03.2011

Tablo 6 ve 7 'de sıralanan haber başlıkları yazılı basında yayınlanan din adamı olgusunun kimlik boyutunu ortaya çıkaran niteliklere sahiptir. Şöyle ki din adamı haberlerine en fazla konu olan Diyanet İşleri Başkanı, incelendiği üzere bireysel kimlik ve toplumsal imaj açısından değil daha çok kurumsal kimlik ve bürokratik imaj açısından temsil alanı bulmuştur. Fakat yazılı basında din adamı olarak imam temsilinin (“aile imamlığı” haberlerinin dışında) bireysel kimlik ve toplumsal imaj yönüyle haber metinlerine konu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda toplumsal mesleki imaj bireysel kimliğin olaylar ve nesnelere karşısında geliştirdiği tutumların kamusal algı toplamının bir yansıması olarak (Özdemir: 180-181) değerlendirilebilir. Bundan dolayı din adamı sınıfı içerisinde bireysel kimlik ve toplumsal imaj açısından imam ile haberler “olumlu özellikler/yaklaşım”, “olumsuz özellikler/yaklaşım” ve “yorumsuz” olarak üç kategoride değerlendirilecektir.

Öncelikle olumlu özellik/yaklaşım içeren haberlerin dağılımına bakıldığında toplam 21 haberden 9 tanesinin (1, 2, 3, 4, 5, 11, 15, 16, 21 numaralı haberler) bireysel faaliyetlerin pozitif temsilini, geri kalan 12 haberin ise mesleki toplumsal algıyı yansıtmaktadır. Bireysel faaliyetlerin olumlu temsilini içeren haberler incelendiğinde ise imamların sahip oldukları yeteneklerden toplumsal sorunlara karşı gösterdikleri hassasiyetler dikkat çekmektedir. Aynı şekilde olumlu sosyal algının oluşmasını sağlayan haberlere bakıldığında ise şiddetten demokratik açılımına kadar geniş bir alanda dini bir özne olarak imamların toplumsal etkinliğinin öncelendiği görülmektedir. İmamların olumlu özellikleriyle ilgili yayınlanan haberlerin yer aldığı gazeteler dikkate alındığında 14 haber metninin muhafazakâr medya tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Diğer olumlu özellik haberlerinin dağılımı ise merkez medyada 6, sol medyada 2 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6: İmam ve Müezzin'lerin Olumlu Özellikleri ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	Bingöllü imamdan uyuşturucu ve teröre karşı kitap kampanyası	Zaman	02.02.2011
2.	Aktif imamların safları vakit namazında bile dolu	Zaman	10.01.2011
3.	Camide bütün gün Kur'an dinleme imkânı	Zaman	21.02.2011
4.	Âmâ hafız yarım asırdır aynı camide müezzinlik yapıyor	Zaman	13.03.2011
5.	Her mahalleye böyle bir imam lazım!	Zaman	04.03.2011
6.	Şiddete dur demek için din görevlilerini uzmanlar eğitecek	Zaman	31.03.2011
7.	İmamlar Suşehri'nde Çanakkale ruhunu yaşattı	Yeni şafak	12.03.2011
8.	Trabzon'da emekli olan imamlara plaket verildi	Yeni şafak	17.03.2011
9.	Kardeşliğin tesisi için 'Milli Birlik Projesi'ni destekleyin	Yeni şafak	19.01.2011
10.	Din Adamlarına Demokratik Açılımda Büyük Görev Düşüyor	Yeni akit	19.01.2011
11.	İmamın tiyatrosu	Yeni akit	28.03.2011
12.	Din görevlileri teknolojiyi çok iyi	Milli	20.01.

Turkish Studies

	kullanabilmeli	gazete	2011
13	Ombudsmanlık görevi imamlara verilmeli	Milli gazete	02.02.2011
14	İmamlara güvenlik eğitimi	habertürk	03.03.2011
15	İmamların Geleneksel Arabaşı Yemeği	türkiye	21.02.2011
16	İmamlar şehitler için sahne alıyor	Star	08.03.2011
17	Hekimden imama 'akciğer timi'	Akşam	26.02.2011
18	Töreye karşı 'kutsal ittifak'	Sabah	23.02.2011
19	İmamın ödüllü futbol aşkı	Milliyet	27.03.2011
20	Alanya'nın The İmamları İşbaşında	Radikal	14.02.2011
21	Ağaç Köklerinden Figürler Yapıyor	Taraf	18.01.2011

Olumsuz özelliklerin yer aldığı Tablo 7 incelendiğinde ise farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Haberler bireysel kimlik ve toplumsal imaj açısından değerlendirildiğinde 7 haberin (5, 6, 9, 10, 13, 14, 15 numaralı haberler) imamlar tarafından ortaya konulan “kötü” davranışlardan kaynaklandığı, 8 haberin de mesleki kimliğin olumsuz sosyal imajına gönderme yaptığı ortaya çıkmaktadır. Öncelikle dini aktör olarak imamların olumsuz kişilik algısı görevi suiistimal, cinsel istismar ve taciz konularıyla birlikte inşa edilmektedir. Olumsuz sosyal imajı ortaya koyan haberlerin ise imamların kurumsal faaliyetlerinin yansımaları dolayısıyla değil kendilerine tahsis edilen bürokratik hiyerarşi dışı çıkma çabaları ve bu çabaların günlük siyasal manevraların bir parçası olması bağlamında değerlendirildiği görülmektedir. Bu olumsuz sosyal algı haberlerin içerikleri incelendiğinde haberlerin önemli bir kısmı (1, 2, 3, 4, 7, 8, 11, 12 numaralı haberler) imamları siyasal iktidarın bürokrasiyi ele geçirme hamlesinin gizli aktörleri konumunda değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Zira olumsuz nitelikli yayınlanan metinlerin gazete dağılımına bakıldığında bu tür haberlerin sol medyada (özellikle Cumhuriyet gazetesi) yer aldığı görülmektedir. Ki bu durum siyasal düşünce tarihi içerisinde “sol” zihniyetin din olgusuna karşı geliştirdiği tutumdan kaynaklandığıyla açıklanabilir. (Coşkun, 2003)

Tablo 7: İmam ve Müezzin’lerin Olumsuz Özellikleri ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	Diyanet Sıçrama Tahtası	Cumhuriyet	11.01.2011
2.	İmam hastaneye müdür oldu	Cumhuriyet	27.01.2011
3.	İmam Polise Destek	Cumhuriyet	19.01.2011
4.	İmam polisler için yeni müfredat	Cumhuriyet	22.01.2011
5.	İmama şerh dayağı	Cumhuriyet	21.01.2011
6.	Köylüler ezan sesi yerine küfür işitti	Cumhuriyet	28.01.2011
7.	SHÇEK’ye ‘İmam’ lazım	Cumhuriyet	18.03.2011
8.	İmam müsteşar olacak	Hürriyet	17.01.2011
9.	Köyde minibüs işleten imam gördük	Hürriyet	20.03.2011
10.	Trabzonsporlu fanatik imam, müezzin oldu	Hürriyet	01.01.2011
11.	İmam polisler geliyor	birgün	19.01.2011
12.	Diyanet’in imamları özel görevli	Birgün	15.01.2011
13.	Camide ‘küçük kıza cinsel istismar’ keşfi	Habertürk	22.03.2011
14.	Tacizci İmam vekili, çıktı	habertürk	08.01.2011
15.	'Lime lime'ci imam kınandı	Akşam	15.03.2011

Turkish Studies

Din adamı olarak imamlarla ilgili yayınlanan haberler içerisinde olumlu veya olumsuz özellikler dışında yorumsuz metinler de yer almaktadır. Bu yorumsuz haberler içeriğine göz atıldığında ise yarısının (1, 4, 6 numaralı haberler) atama ve sınav işlemlerinden oluştuğu görülmektedir. Diğer haberler ise herhangi bir mesaj içermeyen olgusal düzeyde kullanılmıştır.

Tablo 8: İmam ve Müezzin'ler ile ilgili Yorumsuz Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	Genelkurmay karargâhına imam alınacak	Star	23.03.2011
2.	İmam kendi salasını verdi	Türkiye	19.02.2011
3.	İmamın Kalbi Dayanmadı	Habertürk	23.03.2011
4.	Sivas'taki Camilerde İmam Açığı Kalmadı	Yeni Akit	03.01.2011
5.	Tabutun başında hatıra fotoğrafı...	Sabah	23.03.2011
6.	Vekil imama yeni sınav	Akşam	14.01.2011

“İmam” kimliğiyle ilgili gazetelerde yayınlanan haberlere konu olan bir diğer husus ise Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından vekil imam olarak çalışan kişilerin sözleşmeli kadroya alınmaları amacıyla gerçekleştirilen sınavda başarısız olan bir adayın konuyu siyasi referans aracılığıyla medyaya taşıması oluşturmaktadır. Haber başlık ve içerikleri incelendiğinde sınav sonucuna yapılan itirazın sınavın içeriğiyle magazinsel bir boyutta değerlendirildiği görülmektedir. Çünkü haber metinlerinde mağdur kişiden, imamlık sınavında “türkü” okuması isteğini vurgulanmaktadır. Burada “imamlık” ve “türkü” kelimelerinin aynı cümle içerisinde kullanılması haberin magazin boyutunu pekiştirmektedir.

Tablo 9: İmamlık Sınavı ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	Besmele çekemeyen imam krizi	Akşam	13.01.2011
2.	İmam'dan türkü istediler	Taraf	14.01.2011
3.	İmamlık mülakatında türkü söylememi istediler	Habertürk	14.01.2011
4.	İmamlık sınavında İbo dan söyle dediler	Vatan	14.01.2011
5.	İmamlık sınavında İbo söylediler	Posta	13.01.2011

Yazılı basında yer alan imam haberlerinin son konusunu ise görevin kötüye kullanımı sonucunda imam hakkında açılan soruşturma oluşturmaktadır. Edirne'ye bağlı Şerbettar Köyü'nde başına aldığı darbe sonucu bayılan ve diri diri toprağa gömüldükten sonra hayatını kaybeden 8 yaşındaki Hasret Karakoç'un cenaze törenindeki konuşması dolayısıyla imam hakkında Edirne Müftülüğü'nün “idari soruşturma” başlattığı haberi 4 farklı gazetede 2 farklı şekilde yer almıştır. İki gazetede tercih edilen başlık imam'ın konuşması içerisinde geçmemekle birlikte konuyu “şariat istemek” bağlamında değerlendirirken diğer iki gazeteden birisinde “şariat isteği metin içerisinde belirtilmiş sonucunda ise sadece soruşturmada bahsedilmiştir.

Tablo 10: Soruşturma ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	Cenaze Töreninde 'Şariat' isteyen imama soruşturma!	Habertürk	18.02.2011

Turkish Studies

2.	O imama soruşturma	Taraf	19.02.2011
3.	O konuşmaya soruşturma	Hürriyet	18.02.2011
4.	Şeriatı öven imama soruşturma açıldı	Vatan	19.02.2011

c. Müftü

Gazetelerde din adamları ile ilgili yayınlanan haberlerde Diyanet İşleri Başkanı ve imamlardan sonra resmi dini bürokrasinin taşra yöneticisi konumundaki müftülerin geldiği görülmektedir. Müftülerle ilgili gazetelerde sadece 8 haberin yer alması görev gereği sahip oldukları idarecilik özelliklerinin etkili olduğu düşüncesiyle açıklanabilir.

Tablo 11: Müftü ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
1.	O bütün hastaları ziyaret ederdi	Yeni Akit	15.02.2011
2.	Anne kız elele kurslara ve camiye gidecek	Yeni Akit	23.02.2011
3.	Erbakan'a saygısızlık	Yeni Akit	17.03.2011
4.	İntiharın en önemli sebebi manevi boşluktur	Yeni Akit	14.01.2011
5.	Müftü Çakı'dan Başkan Gümrükçüoğlu'na ziyaret	Yeni Şafak	10.03.2011
6.	Mersin'in ilçe müftüleri Erdemli'de biraraya geldi	Yeni Şafak	11.03.2011
7.	27 köy camisi onarılacak	Habertürk	11.03.2011
8.	Müftü, 'sevdiğinizi itiraf edin'	Habertürk	14.02.2011
9.	Müftüye Hutbe Teşekkürü	Akşam	02.01.2011
10.	İntiharın en önemli sebebi manevi boşluk	Milli gazete	14.01.2011

d. Din Görevlileri ile İlgili Sendika ve Dernek

12.07.2001 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen 4688 sayılı kamu görevlileri sendikası kanununun 13.08.2001 tarihinde 24446 sayılı Resmi Gazete'de (www.resmigazete.gov.tr erişim tarihi: 12.03.2012) yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle Diyanet İşleri Başkanlığı çalışanları da sendikal faaliyet hakkını elde etmiştir. Bu tarihten itibaren kurulmaya başlayan Diyanet işkolu sendikaları, üyelerinin ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek temel amacıyla din görevlilerinin yeni bir sivil faaliyet alanını oluşturmuşlardır. Fakat Diyanet işkolu sendikalarının faaliyet alanları sadece kendi üyelerinin haklarını korumak ve geliştirmekle kalmamış siyasal ve toplumsal hayatın gündeminde yer alan farklı konularla da kendilerini görünür kılmışlardır. Zira bu durum sendikaların hangi bağlamlarda haber konusu olarak yazılı medyada yer aldıklarıyla desteklenmektedir. Gazetelerde yayınlanan sendika ile ilgili haberlerin konu dağılımına göz atıldığında “sendika içi haberler” ve “kınama, tepki, suç duyurusu” olayların sayısal oranı dikkat çekmektedir. Bu iki konunun dışında sendikalar, “Diyanet’e öneri”, “eğitim”, siyasal teklif”, “kadın” ve “aile” gibi konularla da yazılı basında yer almışlardır. Ancak temel faaliyet alanını üyelerinin bireysel beklentilerini yükseltmeye yardımcı olmak şeklinde belirleyen sendikaların, bu amaca uygun olarak sadece bir defa habere konu olmaları da dikkat çekmektedir.

Sendikal faaliyetlerin dışında din görevlileri ile ilgili Din Görevlileri Birliği Derneği'nin de 5 gazete haberinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 12: Din Görevlileri ile İlgili Sendika ve Dernek ile İlgili Haberler

Sıra	Konu	Haber	%
1.	Sendika içi Haberler	6	23.07
2.	Dernek	5	19.23
3.	Kınama-Tepki-Suç Duyurusu	5	19.23
4.	Diyanet' e Öneri	3	11.53
5.	Eğitim	2	7.69
6.	Siyasal Teklif	2	7.69
7.	Kadın	1	3.84
8.	Diyanet personeli	1	3.84
9.	Aile	1	3.84
TOPLAM		26	%100

Sonuç

Toplumsal ve kurumsal statüleri itibariyle ayrı bir “sınıf”sal yapı oluşturmayan din adamlarının yazılı basında temsili, Diyanet İşleri Başkanlığı çalışanları bağlamında değerlendirilmiştir. Bu amaçla 24 ulusal yayın gerçekleştiren günlük gazete 01.01.2011-31.03.2011 tarihleri arasında taranmıştır. Gazetelerde din adamı ile yayınlanan haberler 4 kategoride incelenmiştir. Bunlar Diyanet İşleri Başkanı, imam, Diyanet ile ilgili sendika-dernek çalışanı ve müftü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak kimliğin temsili bağlamında yayınlanan haberlerin diğer üç kategoriden daha fazla “imam” karakteri ile ilgili olduğu görülmüştür. Çünkü Diyanet İşleri Başkanı ile ilgili yayınlanan haberlerin bürokratik hiyerarşi açısından Başkan'ın sahip olduğu mevkiine gönderme yaptığı anlaşılmaktadır. Müftü ve sendika-dernek görevlileri ile haberlerin dağılımı da aynı sonuç doğrultusunda kimliğin temsiline dair bir içerik barındırmamaktadır. Din adamı kimliğinin ortaya çıkmasını sağlayan haberlerin ise “imamlar”la ilgili olduğu gözlenmiştir. Bu haberlerin dağılımı dikkate alındığında ise “imam” kimliğinin olumlu yönleriyle ilgili haberlerin kurumsal, durumsal ve yorumsuz haberlerden fazla olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu olumlu özellikleri yansıtan haberlerin dışında olumsuz özellikleri vurgulayan haberlerin sayısı da azımsanamayacak oranda görünmektedir.

EK-1 (Diyanet İşleri Başkanı İle İlgili Haberler)

Turkish Studies

Sıra	Haber başlığı	Gazete	tarihi
	BASIN TOPLANTISI		
1	‘Ne endişeli modernler, ne endişeli dindarlar olsun’	vatan	04.02.2011
2	Başörtüsü Allah’ın Emri”	Yeni Akit”	04.02.2011
3	Çağdaş Türkiye’de ‘endişeli dindar da modern de’ olmasın	star	04.02.2011
4	Diyanette yeşil cübbe dönemi	yeni çağ	04.02.2011
5	Diyanetten kürtçe hutbe-vaaz açılımı	akşam	04.02.2011
6	Diyanetten mısra dua azınlıklara sıcak mesaj	habertürk	04.02.2011
7	Hizbullah üzerinde çalışıyoruz	hürriyet	04.02.2011
8	'İki dilli ibadet' için yeşil ışık	radikal	04.02.2011
9	"Kimse kimseden endişe etmemeli"	türkiye	04.02.2011
10	Kürtçe vaaza yeşil ışık	cumhuriyet	04.02.2011
11	Ne endişeli modernler olsun, ne dindarlar	taraf	04.02.2011
12	Ne modernler endişeli olsun ne de dindarlar	yeni şafak	04.02.2011
13	Siyaset dışı ve siyaset üstü olmaya devam	Sabah	04.02.2011

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/2 Spring 2012

14	Siyasete malzeme olmayacağız	sözcü	04.02.2011
15	Toplumun ihtiyaçlarına göre bilgi üretmeye çabalıyoruz	zaman	02.02.2011
	HAC KURASI		
1	7 senedir başvurana kurasız hac müjdesi	Yeni asya	31.03.2011
2	7 senedir müracaat edenlere kurasız hac müjdesi	Milli gazete	31.03.2011
3	7 yıl bekleyen kurasız Mekke'ye gidecek	Star	31.03.2011
4	7 yıl hac için bekleyen kurasız olarak gidecek	Sabah	31.03.2011
5	7 yıl kurada çıkmayana hac kurasız	Vatan	31.03.2011
6	Diyanet'ten kurasız hac müjdesi	Yeni şafak	31.03.2011
7	Hacca 7 kez müracaat eden kurasız gidecek	Yeniçağ	31.03.2011
8	Hacca 7 senedir müracaat eden kurasız gidecek	Türkiye	31.03.2011
9	Hacı Adaylarına Kura Müjdesi	Bugün	31.03.2011
10	Kurasız hac müjdesi	Ortadoğu	31.03.2011
11	Kurasız hac müjdesi	Yeni akit	31.03.2011
12	Kurasız Hac Süprizi	Hürriyet	31.03.2011
	ORHAN ÇEKER OLAYI		
1	'Dekolte tecavüze mazeret olamaz'	milliyet	18.02.2011
2	Dekolte, tacize mazeret değil	yeni şafak	18.02.2011
3	Diyanet 'Dekolte tecavüze mazeret olmaz' dedi	vatan	18.02.2011
4	Diyanet İşleri başkanı: Taciz ve tecavüze asla mazeret olmaz	milli gazete	18.02.2011
5	Diyanet: Kadının kıyafeti tacize mazeret olamaz	sabah	18.02.2011
6	Hiçbir din adamı böyle bir şey demez	star	18.02.2011
7	'İslam Teşhiri yasaklar ama bu tecavüze mazeret olmaz'	habertürk	18.02.2011
8	İslam'da teşhir suç ama tacize mazeret değil	akşam	18.02.2011
9	"Taciz ve tecavüz en ağır suçtur"	yeni akit	18.02.2011
10	Taciz ne İslam'a sığar ne insanlığa	hürriyet	18.02.2011
11	Teşhir, tecavüze mazeret	zaman	18.02.2011

Turkish Studies

	olamaz		
	MEVLİD KANDİLİ MESAJI		
1	Bugün Mevlit Kandili	posta	14.02.2011
2	Diyanet merhamet seferberliği istedi	radikal	14.02.2011
3	Diyanet'ten Mevlit Kandili kutlaması	sabah	14.02.2011
4	En sevgili anılacak	yeni şafak	14.02.2011
5	Görmez'in kandil mesajı: 'Çocuğa ve kadına şiddete, istismara hayır'	habertürk	14.02.2011
6	Merhamet seferberliği başlatılmalı	zaman	14.02.2011
	SURİYE MÜFTÜSÜ ZİYARETİ		
1	'Aynı ümmetiz sınır kalksın'	takvim	25.02.2011
2	Diyanet işleri başkanları mecliste	habertürk	25.02.2011
3	Haklara hürmet çağrısı	yeni akit	25.02.2011
4	'Kaddafi'yi öldürün' fetvasını tasvip etmiyoruz	yeni şafak	25.02.2011
5	Liderler adaleti yerine getiriniz ve haklara hürmet ediniz	milli gazete	25.02.2011
6	Suriyeli konuk :sınırlar kalksın	radikal	25.02.2011
7	Zulme karşı kalkışma var	star	25.02.2011
	SEVGİLİLER GÜNÜ		
1	'Ne güzel bir tesadüf'	milliyet	08.02.2011
2	'Sevgililer günü'nün kandile denk gelmesi çok güzel bir tesadüf'	vatan	08.02.2011
3	Mevlit kandili ve sevgililer günü güzel bir tesadüf'	habertürk	08.02.2011
4	Peygamberimizin doğumuyla sevgililer günü daha güzel	star	08.02.2011
5	Sevgililer günü ve mevlit kandili güzel tesadüf	hürriyet	08.02.2011
	ALEVİLİK		
1	'Cemevi caminin karşısında gösterilemez!'	vatan	05.02.2011
2	'Cemveleri ile cami bir tutulamaz'	yeni akit	05.02.2011
3	'Cemveleri, inanç ve kültür merkezi kabul edilmeli'	cumhuriyet	05.02.2011
4	Cemveleri inanç merkezi olmalı	star	05.02.2011
5	'Alevilik konusunda	habertürk	24.02.2011

Turkish Studies

	ihmalimiz oldu'		
	HADİS DERSLERİ		
1	Diyanet, Türkiye genelinde hadis dersleri başlatıyor	zaman	21.02.2011
2	Diyanet'ten hadis dersleri	yeni akit	22.02.2011
3	Diyanet'ten hadis dersleri	yeni şafak	22.02.2011
4	Hadis dersleri başlıyor	yeni asya	22.02.2011
	BASBAKAN ZİYARETİ		
1	Başbakandan yoğun mesai	yeni akit	26.02.2011
2	Benzinden Yakınan Taksicilere Elektrikli Otomobil Tavsiyesi	türkiye	26.02.2011
3	Erdoğan'dan, Diyanet İşleri Başkanı Görmez'e 'hayırlı olsun' ziyareti	zaman	26.02.2011
4	Başbakan Mehmet Görmez'le Görüştü	Milliyet	26.02.2011
	KADIN		
1	'Kadını Fitne Gören Zihniyet, Feminizme Fırsat Veriyor'	habertürk	08.03.2011
2	Bütün kadınlardan özür diliyorum	yeni şafak	08.02.2011
3	Diyanet Kadına Şiddet Ahlaksızlık	habertürk	09.03.2011
4	Görmez 8 Mart'ta kadınlarla buluşacak	star	06.03.2011
	ÇİN HEYETİ		
1	Çin'in imamları Türkiye'de yetişecek	zaman	19.02.2011
2	Çinli müslümana türkiye'de eğitim	habertürk	18.02.2011
3	Çinli öğrenciler imam-hatiplerde okuyacak	yeni akit	20.02.2011
	SENDİKA ZİYARETİ		
1	Diyanet-Sen'den Başkan Görmez'e Ziyaret	milli gazete	06.03.2011
2	Diyanet-Sen'den Görmez'e Teşekkür Ziyareti	yeni akit	06.03.2011
3	Diyanet-Sen'den Görmez'e Ziyaret	yeni asya	06.03.2011
	BALKAN MÜFTÜLERİ TOPLANTISI		
1	Görmez, müftüler toplantısına gitti	Habertürk	29.03.2011
2	Görmez, üsküp'te müftülere konuşacak	Yeni asya	29.03.2011
3	Vakıf mallarının işgali kabul edilemez	Yeni akit	30.03.2011
	İL MÜFTÜLERİ SEMİNERİ		
1	Görmez: İlahiyat müfredatı	Zaman	24.03.2011

Turkish Studies

	ihtiyacımızı karşılamıyor		
2	Camide kadına daha fazla yer	Habertürk	26.03.2011
3	Çekingen değil açık olmalıyız	Yeni şafak	25.03.2011
	YAZARLAR OKULU DERSİ		
1	Görmez'den Kuran ve Söz Dersi	yeni akit	06.03.2011
2	'Kur'an ve Söz' dersi	milli gazete	06.03.2011
3	Yazar Okulu'nda ilk ders Görmez'den	zaman	24.02.2011
	ERBAKAN'IN ÖLÜMÜ		
1	Büyük Üzüntü Duyuyorum	Milli gazete	28.02.2011
2	Görmez'den Fatih Erbakan'a taziye ziyareti	Milli gazete	06.03.2011
	TÜSİAD'A CEVAP		
1	'din' de gerekli diyanet de	Akşam	26.03.2011
2	Diyanetsiz Türkiye gerçeklere uygun değil	Milliyet	26.03.2011
	JAPONYA TSUNAMI OLAYI		
1	Camilerde Japon halkı için dua edilecek	Türkiye	18.03.2011
2	Japonya için Cuma Hutbesi okutulacak	Yeni Akit	18.03.2011
	MAGAZİN		
1	Görmez Ahmet Tatlı'yı aradı	Yeni şafak	17.03.2011
2	Diyanet İşlerinden Telefon	Milliyet	17.03.2011
	BAŞBAKANLIKTA KABUL		
1	Başbakanlık'ta kabul	Hürriyet	27.01.2011
	AKADEMİK YARIŞMA JÜRİ ÜYESİ		
1	Başkan Görmez jüri üyesi	yeni şafak	06.02.2011
	RÖPORTAJ		
1	Peygamberin Selamını Twitter'den Yayabilirim	Hürriyet	16.01.2011
	AB HEYETİ ZİYARETİ		
1	Görmez'e AB heyetinden ziyaret	Yeniçağ	06.02.2011
	DİNİ ÖZGÜRLÜKLER		
1	Dinî özgürlüklerin engellenmesi bizi üzer	zaman	18.01.2011
	AHLAK		
1	Değişim ahlâkla başlar	Milli gazete	16.03.2011
	BAŞKANIN SAKALI		
1	Diyanet'in tarzı değişti!	Akşam	20.03.2011
	HUZUREVİ ZİYARETİ		
1	Görmez'den huzurevi ziyareti	Habertürk	24.03.2011

Turkish Studies

EK-2 (Din Görevlileri ile İlgili Sendika**EK-2: Din Görevlileri ile İlgili Sendika-Dernek ile İlgili Haberler**

Sıra	Konu	Gazete	Tarih
	SENDİKA İÇİ HABERLER		
1	Ahmet yıldız dualarla anıldı	Yeni Akit	27.01.2011
2	Bayraktutar Yeniden Diyanet-Sen Başkanı Oldu	Yeni Şafak	16.02.2011
3	Diyanet-sen Ahmet Yıldız'ı unutmadı	Türkiye	27.01.2011
4	Diyanet Sen'de Bayraktutar yeniden Başkan	Milli Gazete	15.02.2011
5	Memur-sen'den adana il Müftülüğü'ne ziyaret	Milli Gazete	15.02.2011
6	Türkiye diyanet vakıf sen'in yeni başkanı Nuri Ünal	Yeni Akit	01.03.2011
	DERNEK		
1	"Dünyevileşiyoruz"	Milli Gazete	27.01.2011
2	Geçmiş Kavimler Manevyatsızlıktan Helak Oldu	Milli gazete	09.02.2011
3	Huzur ve saadet ancak maddi ve manevi kalkınma ile mümkündür	Milli gazete	02.02.2011
4	Müslümanlar, dünyevileşme hastalığına yakalandı	Milli gazete	25.03.2011
5	Yarım alim dinden yarım doktor candan eder	Milli Gazete	20.01.2011
	KINAMA-TEPKİ SUÇ DUYURUSU		
1	Din bir der'den 'muhteşem yüzyıl'a tepki	Milli Gazete	14.01.2011
2	Diyanet sen: emperyalizme hizmet ediyorlar	Milli Gazete	14.01.2011
3	Diyanet Sen'den 'Penguin'e suç duyurusu ve kınama	Milli gazete	17.02.2011
4	Penguene Tepki	Yeni Akit	19.02.2011
5	Sessiz Kalmayacağız	Milli Gazete	15.01.2011
	ÖNERİ		
1	Din-bir-sen'den diyanet'e beyaz masa teklifi	Yeni Akit	06.02.2011
2	Diyanet'e beyaz masa önerisi	Milli Gazete	06.02.2011
3	Diyanet'e beyaz masa önerisi	Habertürk	06.02.2011
	EĞİTİM		
1	Diyanetsen: Karanlık Güçler Provakasyon Peşinde	Yeni Akit	03.02.2011
2	Diyanet-Sen'den İHL'liye Destek	Yeni Akit	26.01.2011
	SİYASAL TEKLİF		
1	Diyanet-Sen İslam BM'si kurulmalı	Yeni Akit	24.03.2011
2	Diyanet-Sen, İslam Birliği Birleşmiş Milletleri kurulmasını istedi	Milli Gazete	24.03.2011

Turkish Studies

	KADIN		
1	İnsanlık dışı İhlaller Sürüyor	Milli Gazete	09.03.2011
	DİYANET PERSONELİ		
1	Diyanet vakıf sen'in yeni başkanı nuri üna l mağduriyetler giderilmeli	Yeni Akit	04.03.2011
	AİLE		
1	Yanlış İnternet kullanımı aileyi yıkıyor	Yeni Akit	15.03.2011

KAYNAKÇA

- CEYHAN Nesîme, “İkinci Meşrûtiyet Devri Türk Hikâyesinde “Din Duygusu” Ve “Dînî Müesseselerin Tenkîdi” **Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları** Sayı 2/2 Bahar, (2007)
- CİHAN Ahmet (2004). **Reform Çağında Osmanlı İlmîye Sınıfı**, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- COŞKUN Mustafa Asım (2003). **Medya-Din ilişkisi (Cumhuriyet Gazetesi Örneği)**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- ÇAKIR Ruşen, BOZAN İrfan ve TALU Balkan (2004). **İmam-Hatip Liseleri: Efsaneler ve Gerçekler**, TESEV Yayınları, İstanbul.
- DURŞUN Davut (1992). **Din Bürokrasisi Yapısı, Konumu ve Gelişimi**, İşaret Yayınları, İstanbul.
- GÖZAYDIN İştâr (2009). **Diyanet Türkiye Cumhuriyeti’nde Dinin Tanzimi**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- GÜLENDAM Ramazan, “Türk Romanında Dine ve Din Adamına Bakış”, **Hece Dergisi**, Sayı:65.66.67, (2002)
- GÜNGÖR Nazife (2011). **İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- KARA İsmail (2008). **Cumhuriyet Türkiye’sinde Bir Mesele Olarak İslam**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul
- MENSCHING Gustav (1994), **Dini Sosyoloji**, Çev.: Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yayınları, Konya.
- OKUMUŞ Ejder (2005). **Klasik Dönem Osmanlı Devleti’nde Din-Devlet İlişkileri**, Lotus Yayınevi, Ankara.
- ÖZDEMİR Şuayip “Doktorların Toplumsal İmajı Afyon İlinde Bir Araştırma”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı: 1
- TURAN İbrahim “Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı: 24-25.
- USLUCAN Fikret, “Orhan Kemal’in Bazı Romanlarında Bir Eleştiri Unsuru Olarak Din”, **Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları**, Volume ½ Fall (2006)
- ÜLKÜ Güler, (2004). “Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi” (Der. Çiler Dursun). **Haber Hakikat Ve İktidar İlişkisi**, s. 371-391, Elips Kitap, Ankara.
- WACH Joachim (1994). **Din Sosyolojisi**, Çev.: Ünver Günay, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul.
- YENEN İbrahim (2011). **Toplumsal Tezahürleri Bağlamında Türk Sinemasında Din, Din Adamı ve Dindarlık Olgusu**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

www.diyane.gov.tr

www.medyatava.net

www.resmigazete.gov.tr

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/2 Spring 2012